

***MANGE AF DE UNGE FAMILIER, DER FLYTTER TIL SVANHOLM GODS,
GØR DET FOR AT GIVE DERES BØRN EN SUND OPVÆKST MED MASSER
AF BEVÆGELSESFRIHED, NATUR OG FRISK LUFT.***

Det bæredygtige fællesskab

SVANHOLM Gods

Når et gods eller en herregård udbydes til salg, kan alternative anvendelsesmuligheder give de gamle bygninger et helt nyt liv. Et eksempel på utraditionel, men på mange måder bæredygtig anvendelse er Svanholm Gods, der nu kan fejre 30 års jubilæum som storkollektiv – og fortsat præger Danmark, når det gælder økologi.

▼ AF SANDY THORNLAND • FOTO: POUL RASMUSSEN

Solen skinner på Svanholm Allé og de omgivende marker. Fuglenes skønsang konkurrerer hårdnakket med lyden af en hostende Ford Transit, som til sidst lader sig overtale til at starte. En flok børn leger skattejagt, og en af jagtens stationer er markeret ved en flot rød rævepels, der hænger i et træ.

Her på Svanholm Gods bor omkring 85 voksne jævnt fordelt på alle alderskategorier op til lidt over 70 år, 52 børn og et skiftende antal arbejdende gæster. Nogle af svanholmerne arbejder på godset, andre er udearbejdende. Alle er erhvervsaktive, og de fleste har en mellem-lang uddannelse.

Svanholms største produktionsområde er økologisk avl af korn, grøntsager og foderafgrøder. Derudover har storkollektivet cirka 120 malkekøer (svarende til 100 årskøer, dvs. at der af de 120 altid er 100 som giver mælk) i løsdrift – og de er af så fin kvalitet, at nogle kvier eksporteres til England med henblik på avl.

For at landbruget kan drives efter bogen, har fire svanholmere en landbrugsuddannelse, en er tillært landmand, der er yderligere ansat en landmand udefra, og en langtidsgæst, som har omkring 100 moderfår, er ligeledes landbrugsuddannet.

Desuden er der en trævarefabrik med træemballage og butiksinventar som speciale, et grøntsags- og frugtpakkeri, samt en gårdbutik.

Sidst, men ikke mindst, har Svanholm sin egen børnehave, eget forlag, skovbrug, trælasthandel, produktion af naturlegepladser samt Svanholm Træ & ØkoByg, som bl.a. bygger økologiske huse. Sidstnævnte kan man læse mere om i artiklen på side 8.

PLADS TIL NYE BEBOERE

Besøget på Svanholm Gods indledes med en kop kaffe og en snak med to svanholmere i storkøkkenet. Kirsten Høngsmark, der blandt meget andet er informationsmedarbejder, var blandt de 84 første, der flyttede ind på Svanholm i 1978. Af disse 84 bor 13 stadig i kollektivet. Lars Dahl, arkitekt MAA hos Svanholm Træ & ØkoByg, har »kun« boet her i 18 år.

»Mange af de unge familier, der ønsker at flytte hertil, gør det for at give børnene en sund opvækst blandt gode kammerater og med masser af bevægelsesfrihed, natur og frisk luft,« forklarer Lars og fortsætter: »Vi har en fælles holdning til økologi. Men Svanholm har aldrig haft antydning af en politisk eller religiøs ideo-

logi. Vi er mere som en lille landsby med respekt for individet.»

Derfor ser svanholmerne også dem, der gerne vil flytte ind, grundigt an, inden de optager dem i fællesskabet.

»Det er vigtigt, at folk ved, hvad de går ind til. Vi vil helst, at de vælger Svanholm, fordi de har et overskud og kan skabe deres eget netværk,« siger Kirsten.

Of for øjeblikket har Svanholm Gods faktisk plads til nye beboere, der kan og vil bidrage med nye kræfter og ideer til fællesskabet. Den gamle hestestald er blevet totalrenoveret, så den er egnet som forsidestof til ethvert glittet boligmagasin – og så er den endda så miljørigtig, at den opfylder langt strengere krav end dem, loven stiller for øjeblikket. Kirsten fortæller, at der i alt er plads til seks nye voksne beboere og deres børn, og Lars supplerer, at skillevæggene kan flyttes, alt efter om der skal bo singles, par uden børn eller børnefamilier.

KOMMANDITSKABET

Svanholmkollektivet startede med en annonce i Information i maj 1977, hvor fire initiativtagere søgte ligesindede til at oprette et storkollektiv. Mange viste interesse, og kort efter blev

Svanholm udbudt til salg. Det lykkedes kollektivet at rejse de 30 millioner, der skulle til for at købe godset af fabrikant Niels Bay Schmidt.

Landbrugsloven tillod højst fire personer at eje en landbrugsejendom, så da kollektivet blev stiftet, blev fire af deltagerne valgt til i første omgang at være de formelle ejere. Det var Bo Læssøe, Ingerlise Thunbo, Poul Henrik Hedeboe og Gitte Kragh. Efter at have fået dispensation fra Landbrugsloven, blev kollektivets fælles selskab, Jarnved K/S, i 1980 den formelle ejer. Alle kollektivets medlemmer er kommanditister. To gange gav Statens Jordlovsudvalg dispensation for 10 år ad gangen, herefter fik kommanditselskabet dispensation på ubegrænset tid.

»Det er et lovkrav, at alle kommanditister skal bo her på ejendommen,« forklarer Kirsten. »Hver kommanditist skal betale et indskud og være aktiv i selskabet. I begyndelsen flød 100 pct. af vores bruttoindtægter ind i fællesskabet, nu er det 80 pct. Fællesskabet sørger så for at udfylde vores selvangivelser og betale skat, husleje, rengøring, børneudgifter, udgifter til bygninger og køretøjer, samt vores mad, der i øvrigt for en stor dels vedkommende stammer fra egen økologisk avl og tilberedes i vores storkøkken.«

De sidste 20 pct., som den enkelte beholder af sin bruttoløn, skal dække tøj, eventuel behandling, dele af transport og dele af fagforening. Alt, hvad den enkelte måtte tjene over 450.000 kr. om året, tilfalder kollektivet.

Godset drives udelukkende efter økologiske principper, og sådan har det været, lige siden det blev omdannet til storkollektiv. Kollektivet gik straks i gang med gradvist at omlægge driften til økologisk landbrug – selvom staten dengang ikke ydede tilskud til omlægning af traditionelt landbrug til økologisk.

Takket være dels den store produktion af økologiske grøntsager, dels fordelen ved at have et eget pakkeri, blev Svanholm den første væsentlige spiller på det danske øko-marked. Produkterne havde en ensartet, høj kvalitet, som gjorde, at selv supermarkeder turde binde an med økologisk grønt. I første omgang allierede Svanholm sig med FDB. Nu er der kommet en række større konkurrenter på det danske marked. I England og Tyskland går markedet et skridt videre – her er der nemlig åbnet økologiske supermarkeder.

KONSENSUS ER IDEALET

»Godset har en stor bygningsmasse, der skal

Svanholm ligger knap 60 km fra København og 10 km fra Frederikssund. Godsets 750 tdl. fordeler sig på 450 tdl. agerbrug, 250 tdl. skov og 50 tdl. søer, eng, bygninger og park.

1 tønne land = 5.516 kvadratmeter
1 hektar = 10.000 kvadratmeter = ca.
1,8 tønner land

Lars Dahl og Kirsten Høngsmark foran hestestalden, der efter en omfattende istandsættelse byder på lækre lejligheder og opfylder strenge miljøkrav.

holdes ved lige, og jordtilliggendet er for småt til, at vi kan leve af det alene. Derfor er vi nødt til også at arbejde med andet og mere end det,« konkluderer Kirsten. Og Lars giver hende ret i, at det aldrig har skortet på nye, kreative ideer, når det gælder om at få det bedste ud af godsets muligheder.

Her skal bemærkes, at Svanholm ikke har formelle ledere, og at nye forslag og ideer ikke er noget, svanholmerne vælger til eller fra ved afstemning. De afholder fællesmøder, hvor de diskuterer sig frem til enighed. Fællesskabet søger at acceptere de individuelle forskelle og derved opnå lighed uden enshed.

Ligesom økologien er denne stræben efter konsensus et ideal, der nu har været en del af svanholmernes hverdag igennem 30 år. Tillykke, Svanholm – og ikke kun med jubilæet. ●

SVANHOLM

– en lang historie i korthed

Svanholm blev bygget på en holm i en sø eller sump i det skovområde, hvoraf kun Jægerspris-skovene stadig findes. Første gang, Svanholm nævnes i gamle skrifter, er i forbindelse med Niels Knudsen Manderups bryllup i 1346, hvor han betegnede sig som ejer af Svanholm, som også var hans hovedsæde. Hans datter, Elisabeth Nielsdatter, arvede godset, der ved hendes giftermål med Anders Pedersen Panter gik over til Panter-slægten.

I perioden fra 1454 til 1609 ejede familien Bille Svanholm og foretog store udvidelser af arealet.

Herefter ejedes godset af medlemmer fra slægterne Rantzau, Lykke, Brockenhuus og Arenstorff, inden det i 1735 blev overtaget af Andreas von der Lühe. Von der Lühe opførte i 1744 den nuværende hovedbygning i senbarok som et palæ med to lavere sidefløje. Under

sidefløjene er der bevarede hvælvingskældre fra tidligere anlæg.

I 1745 købte rigets kronprins (senere Frederik V) godset og solgte det videre til degnesønnen Johannes Jørgensen (hvis søn blev adlet de Svaneskjold).

Efter tre generationer de Svaneskjold vendte Bille-familien tilbage til Svanholm i 1805. I den følgende periode blev fæstebønderne selvejere, der blev plantet skov, bygget ny ladegård og meget mere.

Billerne blev på Svanholm, lige til Statens Jordlovsudvalg i 1934 købte godset og udstykede 400 ha jord til statshusmandsbrug, hvorefter resten af godset blev videregivet samlet til Kai S. Schwensen, der i 1948 solgte det videre til ingeniør Oliver Sandberg. I 1972 købte fabrikant Niels Bay Schmidt godset, som han så i 1978 solgte til storkollektivet.

Lars Dahl i en af lejlighederne i den renoverede hestestald. I modsætning til meget traditionelt byggeri, er det flotte lysindfald langt fra det eneste imponerende ved at bo her. Solfangere bliver standard i 2009, og en bufferzone under gulvet i form af en genbrugt tank fyldt med sand sørger for i dagtimerne at opsamle varmen for derefter igen at afgive den langsomt.